

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,- per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.

STAP VOOR STAP

Een knie ging eenzaam door de wereld — het was een knie, alleen maar een knie...

Ja, u bènt goed: dit is de rubriek geestelijk leven en niet weer: weer of geen weer. En u hóórt goed: dit is onzin, klinkklare nonsens, en nog onoorspronkelijk ook: het is een oud mopje van een duitser, die al lang tot het voltooide verleden behoort en van wiens gezellige nonsens degeen, wiens geconserveerde en gereproduceerde stem u thans — net als hijzelf — beluistert, dikwijls in zeer veel verloren ogenblikken lekker gesmuld heeft.

Het werd u bovendien nog opgediend in een slechte vertaling. Nu ja: vertalingen zijn eigenlijk altijd slecht, maar we kunnen nu eenmaal niet zonder.

Zulke onzin deed het vroeger misschien beter dan nu. Dat komt door de techniek. Wist u dat al? Stel je voor: zo'n knie, die eenzaam door de wereld zich voortbeweegt. Voor een „aankomend” cineast een mooi onderwerp voor een filmpje in het voorprogramma. Dat zoudt u dan mogelijk wel weer in uw huiskamer, dank zij de televisie, voorgeschied kunnen krijgen. Het behoeft niet al te griezelig te zijn en voor boven de veertien zou het in ons goede landje best vrij gegeven kunnen worden. Iedere tijd heeft zijn eigen onzin, waanzin, gekkigheidjes, humor. Het zou zeker de moeite waard zijn, wanneer een — natuurlijk ernstig — cultuurhistoricus zich eens zou wijden aan een vergelijkende studie van de culturen, geëvalueerd naar hun kolder. Waarschijnlijk is dat al lang gebeurd, want onze moderne cultuur is geestelijk, wetenschappelijk en kolderiek zó rijk gevarieerd...

Als zo iets gebeurt, of reeds verricht is en eerlang ook voor u in een betere pocket-edition — niet in een zak-uitgave, maar een pocket-edition, in de eerste plaats omdat dit, door die rijke gevarieerdheid van onze nederlandse cultuur, beter klinkt en voorts omdat u zo'n ding waarschijnlijk niet in uw zak steekt, maar, al dan niet na lezing, mogelijk in een, speciaal voor dit doel als „occasion” aangeboden modern, verantwoord

boekenrekje plaatst — als zo iets cultureels dus in in een pocket-edition voor het minder koopkrachtige, maar alleszins cultureel geïnteresseerde publiek verkrijgbaar gesteld wordt, dan verwacht ik dat die ernstige historicus in alle ernst de hoogte van de cultuur zal waarderen aan de omvang en de veelvuldigheid van de kolder en... naar de ernst, waarmee die kolder wordt genoten. Als dat het geval is, dan maakt onze tijd belijst een goede kans een heel mooi cijfer te krijgen.

Tenminste hierin zult u het wel met me eens zijn: er wordt in onze tijd heel veel onzin bedreven. Heerlijke onzin en verschrikkelijke onzin. Maar over wat zinnig, diepzinnig zelfs of zinvol is en wat tot de onzin behoort, daarover zijn noch de geleerden, noch de gewone mensen het eens.

Ongetwijfeld geldt voor alle tijden dat er altijd wel mensen geweest zijn — en naar ik hoop, vertrouw en verwacht: ook zullen zijn, want wat zou het anders vervelend worden! — die met het medium kolder gepoogd hebben verstandige dingen te zeggen. Voor ons goede vaderland geldt overigens ook — niet alleen voor onze tijd — dat er tal van mensen zijn, die het niet al te goed kunnen waarderen, als een spreker, van wie men ernstige bezonnenheid en hoge of diepe — dat is gewoonlijk ongeveer hetzelfde! — zinvolle geestelijkheid verwacht, zo maar in eens, onverwacht, een loopje neemt met zichzelf en met zijn publiek. Want, zegt u nu zelf, waar blijft je dan? Dan weet je toch niet meer wat je wel, wat je niet ernstig moet nemen? En stel je voor dat zo'n schrijver of spreker dan nog bovendien zegt: u moet helemaal niets nemen, u neemt maar wat u lijkt, of u neemt niet, moet u zelf weten... dat doet u dan toch tenslotte ook? Maar ik geef toe: zo maak je de zaak wel moeilijker. Als ik van te voren, dank zij een goed gericht reclame, weet dat ik bij die of die meneer of dame, in dat cabaret of bij die film, mag lachen, gieren, brullen, of alleen maar glimlachen of grinniken om de fijne humor, dan ben ik bereid te lachen, te gieren, te brullen of alleen maar te grinniken

en dan ben ik, vooral als mijn goed voorbereide stemming ernaar is, zelfs gaar genoeg om allerlei dingen leuk te vinden, of achter iedere opmerking een fijn trekje te willen proeven, ook al is het stom vervelend of al snap ik de clou niet, waarom de anderen om mij heen zo hartelijk aanstekelijk lachen. Dat kan dan alles behoren tot de prettige onzin. Verschrikkelijke onzin is het ook nog niet, wanneer met dodelijke ernst en diepe bewogenheid jongere of oudere kunstenaars in experimentele, neo-vitale of weet ik wat voor soorten kunst uiting geven aan hun verontrusting over of aan hun in geheel nieuwe kunstvormen volledige aanvaarding van het atoombijperk. Het lijkt me evenmin erg dat soms zeer massale produkten van die geroepenen de ruimten van musea opvullen. Het is wel een beetje mal, wanneer iemand, die het eigenlijk nogal gek vindt, zich met veel ernst ertoe zet, in zo iets heel diepe bedoelingen te gaan zoeken, dus vinden, alleen al omdat dat ding in een officieel museum hangt. Even mal als het is, wanneer je iets, wat door een meer of min officiële mening wordt afgewezen, niet durft aanvaarden, hoewel het je iets doet.

Toen een dezer dagen mijn elfjarig neefje voor zo iets, min of meer met de middelen van een schilder tot stand gebracht massaals kwam te staan, verzuchtte hij uit de grond van zijn niet al te rijk voorziene verfdoois: „zonde van al die verf”. Misschien zou hij, wanneer hij voor een product van oude assyrische kunst geplaatst werd, zeggen: zonde van al die steen. En wie weet: misschien zal hij over een jaar of tien, voorzien van een vlasbaard of enige andere uiterlijke uniforme kentekenen van zijn diep beleden nonconformistische roeping, pogen aan mijn seniele geest zijn nieuwe kunst-theorie te openbaren. Dat is alles nog gezellige onzin, heel veel gaat wel over: baarden, roepingen en theorieën, om plaats te maken voor nieuwe gekigheid en... wijsheid. Onze samenleving, anno 1960, is in ieder geval in veel opzichten heel wat eerlijker dan bijvoorbeeld de tijd, toen de baarden welig tierden langs aller mannen aangezichten, zo ongeveer een eeuw geleden. Toen werd er echter ook gespot en geprotesteerd, niet al-

leen door die duitser van de wandelende knie. Veel spotters en protesterende beweging-makers uit die tijd zouden, ondanks de volte, de herrie en nog enige andere kleine inconveniënten, waaraan *wij* voor een deel ook niet al te goed kunnen wennen, hier en nu, diep en vrij ademhalen. Toen ik me op dit lichtzinnige babbeltje voorbereide, werd ik geboeid door een ernstige studie over de bestrijding van de armoede, hier in ons land, anno 1817. Ik zou de tijd wel willen hebben om u dat voor te lezen, om u, zonder verder iets te zeggen, te doordringen van wát er zo al veranderd is. Neen, niet alleen in meer welvaart en groeiende sociale zekerheid voor velen, maar vooral in eerlijkheid, openheid; hoeveel in anderhalve eeuw is opgeruimd aan slakken van standsgevoelige schijnheiligheid, ongeestelijke, ongeestige moraliserende zelfgenoegzaamheid. Een amsterdamse „arme” stond in die tijd verder weg van de goedwillende gezeten burger van diezelfde stad dan een algerijns kind nu van ons... en dat is helaas nog al te ver.

Misschien, hopelijk, zal men over anderhalve eeuw van ons zeggen, dat dit algerijnse kind of de afrikaanse hottentot of de papoea nog evenver van ons wegstond en als dan een, waarschijnlijk ook niet gekende en bereikte, bewoner van een of andere planeet van een of andere zonnestelsel, ergens in de wereldruimte.

We zijn namelijk wel reeds veel minder oneerlijk geworden in veel opzichten, maar nog niet zo heel erg eerlijk en vooral nog niet zo heel erg ver ziend.

Ongetwijfeld is er een sterke groei in geestelijk leven te bespeuren. Sommige luisteraars verzuchten hierbij natuurlijk: hoe kan hij het zeggen. Daarom herhaal ik: onze tijd kent alom, zeker hier in ons land, veel intenser en algemener verdieping van geestelijk leven. Daarnaast veel nieuw klein en groot vuil.

Zonder versterkt en verdiept geestelijk leven zouden allerlei culturele uitingen, zou zelfs de duizelingwekkende ontwikkeling van de techniek niet mogelijk zijn. Er wordt dikwijls diep geklaagd — en ook veel geleuterd — over gebrek aan belangstelling, verwildering, eenzijdige specialisatie, geen oog meer hebben voor het algemene, enzovoort, enzovoort. Die klachten, zeer tendele

zeilkamp 1960

Uiterlijk 31 januari moeten wij de inschrijving hebben ontvangen voor bovengenoemd kamp.

Zo u weet wordt het gehouden aan de Friese meren (Langweer). De prijs is f 55,— per week. Hierin is ook de huur van boten begrepen.

Een kookster is aanwezig, zodat men alleen maar heeft te zorgen voor het bijhouden van de eigen kamers e.d. kleine werkzaamheden. Dekens zijn aanwezig. Lakens moeten worden meegebracht. Voor visliefhebbers worden, indien men dit ons laat weten, roeibooten gehuurd.

Laat u ons, maar dan beslist voor 31 januari weten of u meedoet?

Wij moeten nl. op 1 februari definitief reserveren. Het adres is: Hum. Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

De Buitenwerkcommissie.

gerechtvaardigd, voor het overgrote deel onzinnig geleuter, hebben dan meestal betrekking op de jeugd. De volwassen generatie, die, naar het inderdaad eenzijdige oordeel van de jeugd, er nu, als vroeger, nooit zo heel veel van heeft gemaakt, maakt zich — dat is ook gewoon menselijk — ernstig bezorgd over de toekomst van de jeugd en ziet daardoor graag allerlei vervalverschijnselen, welke dikwijls in feite niets anders inhouden dan dat die jeugd zich niet meer kan, dus wil aanpassen bij situaties, wensen, zich wil inpassen in heilige huisjes van een voltooid verleden.

Dat geldt alles des te meer in een tijd, waarin de algemene sociale, culturele, geestelijke veranderingen zich niet voltreken stap voor stap, maar hollend en in enorme sprongen, zo, dat niemand het nog kan bijhouden.

Verschrikkelijke onzin is in onze tijd, wanneer wij niet allen, naar beste kunnen, meewerken aan een beter begrijpend beleven van al onze medemensen over de hele wereld, die reeds, met heel veel enorme pijn, een eenheid is, voorlopig in gevaarlijke, in de toekomst, wanneer we er echt onze best voor doen, in steeds minder onaantrekkelijke tegendelen.

Verschrikkelijke onzin is angst voor bedreiging door andere volken en culturen, wanneer we ons niet met alle macht inspanssen voor verdeling van welvaart, materieel en

geestelijk. Verschrikkelijke onzin is geleuter over nozems en dergelijke onplezierige tijdelijke verschijnselen, wanneer we nog toelaten dat ons onderwijs, onze opvoeding, meer dan ooit eerste levensvoorwaarde in een raketsnel veranderende samenleving, verkommen zoals wij dat in Nederland laten gebeuren.

Gevaarlijke onzin is, wanneer we ons nog steeds door de techniek laten overbluffen en daardoor, soms, in toenemende ongevoeligheid, al maar grotere behoefte ontwikkelen aan sterkere, grovere prikkels in wat dan ontspanning, verstrooiing of zelfs kunst genoemd wordt. Want dat is er ook, naast en samen met die toenemende openheid, eerlijkheid, verdieping van geestelijk leven.

Verschrikkelijk is, wanneer daardoor in een tijd, waarin de gelegenheid tot voortdurende verwondering groter is dan ooit, het vermogen tot verwondering bij velen teloor zou gaan, bij nog meer in de kiem verstikt zou worden.

Onze tijd, waarin alles met reuzestappen verandert, in welk proces natuurlijk ononderbroken, vooral bij die toenemende volte, harde voeten onzacht gevoelige tenen raken, is onzinnig, verschrikkelijk, heerlijk. Voorlopig zie ik voor de bevrijdende kolder nog vele mogelijkheden. Stap voor stap, in grote sprongen, zo af en toe in hinkstapsprong.

A. TREURNIET.

7 1/2 o/o van uw geld in 2 weken of 195 o/o per jaar

Dat is mogelijk, indien u nog deze week, dus voor 1 februari het abonnementsgeld f 4,— voor 1960 per giro betaalt (incl. contributie luisterkring 1960). U bespaart dan nl. f 0.30 incassokosten van de kwitantie, die in de eerste week van februari wordt afgegeven. Bovendien spaart het ons veel werk.

Postrekening 58 t.n.v. Humanistische Luisterkring, Utrecht.

Bij voorbaat hartelijk dank

De administratie.

lezingen voor de radio

31 januari	VARA	9.45 uur	Ch. Hennekes: Een brutale vraag.
2 februari	AVRO	16.00 uur	Mevr. Mr. J. J. Th. ten Broecke-Hoekstra: „De verantwoordelijkheid van de mens als politicus”.
7 februari	VARA	9.45 uur	Dr. J. P. van Praag: „De Hefboom”.
14 februari	VARA	9.45 uur	Prof. Dr. Libbe v. d. Wal: De kerk van het ideaal.
21 februari	VARA	9.45 uur	Prof. Dr. G. Stuiveling: Uit humanistisch oogpunt.
28 februari	VARA	9.45 uur	Drs. J. H. P. Colpa: Alleen maar een beginselverklaring?

GERECHTIGHEID

Het is altijd weer een boeiend schouwspel, wanneer vage onomlijnde begrippen zich plotseling verdichten en scherpe omtrekken krijgen, wanneer abstracties ineens concreet en gripbaar worden. Zo wordt voor mij het begrip godsdienst concreet in een kerk. Niet er buiten, want dan is er alleen het gebouw, dat mooi of lelijk kan zijn, maar niet meer en niet minder dan een stuk architectuur is. Van binnen wordt dat anders. Als er een gids is en een stalletje met prentbriefkaarten bij de ingang dan is een kerk een bezienswaardigheid.

Er is bijvoorbeeld een fraaie preekstoel met opmerkelijk beeldhouwwerk uit de vijftiende eeuw, er is een bijzonder orgel, er zijn unieke kruisbogen, indrukwekkende schilderstukken en/of zeehelden in praalgraven. Dan is zo'n kerk een soort museum.

Ik gevoel mij altijd van aangezicht tot aangezicht tegenover de godsdienst staan, als er dienst is. Dat zal theologisch wel aanvechtbaar zijn, want natuurlijk is een kerkdienst nog niet „de” godsdienst, maar de dienst is er althans in belichaamd.

Zo mag ik ook altijd graag eens naar de regering gaan kijken. Daarvoor behoeft men maar het gebouw van de Eerste of Tweede Kamer binnen te lopen. Men stuit dan eerst op een of meer politiemannen, maar die zijn de regering nog niet. Die ziet men pas, als men na afgifte van jas en tas op een balkon is toegelaten. In een kuil ziet men dan veel mannen en enkele vrouwen heen en weer lopen of in bankjes zitten. Zij spreken wat met elkaar of schrijven op papieren, waarvan zij er altijd een grote menigte bij zich hebben. Soms ook luisteren zij naar een collega, die een redevoering voorleest. Aan de ene kant zit de voorzitter van de vergadering op een verhoginkje met een paar mannen, wier taak ter zitting mij niet geheel duidelijk is. Tegenover hen staat een tafel, waaraan één of meer ministers zitten. Zij moeten straks op alle vragen een antwoord geven of althans het gesprokene in overweging nemen, er aandacht aan schenken of het nader onderzoeken. Dikwijls beloven zij ook er op terug te komen.

Het is allemaal weinig indrukwekkend, maar dit meestal wat saai ritueel heeft dan toch maar tot gevolg, dat een heel land met meer dan elf miljoen inwoners wordt geregeerd op een bepaalde manier.

Wie er meer van wil weten moet eens naar een ministerie gaan. Ik heb in zo'n gebouw eens een rustig uurtje doorgebracht op een gang. Daar heb ik vrij goed kunnen zien welke gevolgen de redevoeringen in het parlement hebben. Zij leiden er toe, dat er voortdurend mannen en vrouwen uit deuren komen, en achter andere deuren verdwijnen. Ieder heeft een map onder de arm of tenminste een grote gele envelop. Die stukken worden voorzien van notities, die er met een paperclip aangehecht worden, ze worden afgelegd en vervolgens opgelegd. En elk stuk papier geeft het aanzien aan andere stukken.

De leek, die de zin hiervan niet onmiddellijk begrijpt, constateert, dat het toch allemaal werkt, als bijvoorbeeld de AOW-premie van

zijn loon wordt afgehouden, als er plotseling een stuk zee wordt drooggemaakt, als de melk duurder en de lampen goedkoper worden, als de soldaten twee plooitjes in plaats van één in hun jasje moeten hebben. En onlangs was ik in de gelegenheid Het Recht te zien werken.

Het zetelt in een tempel, die te 's-Gravenhage is opgericht en waar iedereen vrijelijk binnen mag lopen. Men doet dat niet zo licht, maar het mag en ik zou willen, dat het meer gedaan werd.

Ik besteeg dan de trappen van het gebouw en passeerde Hugo de Groot en enkele andere versteende rechtsgeleerden. Wie binnentreedt moet vooral net doen of hij er thuis is. Dat is trouwens een houding, die ik iedereen en in alle omstandigheden kan aanbevelen. Men trekt zijn jas uit en hangt hem op in een kamertje, waar mannen aan staten zitten te werken. En wie met de nodige zelfverzekerdheid zijn gang gaat zal niet teruggewezen worden.

Daarna betreedt men de tempel zelf. Ik gebruik het woord tempel opzettelijk, want nergens lijkt het lokaal waar de Hoge Raad zitting houdt, meer op. Het is hoog en indrukwekkend. Aan het eind van de zaal is een soort koorhek, waarachter straks de kanunnikken des rechts plaats zullen nemen. Boven hun hoofden is de wand versierd met voorstellingen, die de indruk moeten geven, dat het recht zuiver en onaantastbaar is. Men ziet een weegschaal en de geblinddoekte Themis. Maar het zwaard ter waarschuwing ontbreekt niet.

In grote letters staat te lezen, dat, waar de gerechtigheid achterwege blijft de oorlog haar plaats inneemt. Over de absolute gelidigheid zou te twisten zijn, maar als het waar is, vind ik, dat er hogere motieven voor het dienen van de gerechtigheid zijn te verzinnen dan angst voor oorlog.

Men neemt vervolgens plaats op een van de stoelen. Er staan vooraan ook banken, met en zonder houtsnijwerk in de ruggen.

Op deze banken zag ik enkele advocaten die in allerijl hun toga over hun confectiepakken hadden geworpen en wier bejjes er in het algemeen nogal smoezelig uitzagen. Als bij Sinterklazen staken hun schoenen onder hun ambtskledij uit en verrieden onmiddellijk, dat zij ook maar gewone mensen waren.

En toen kondigde een bode de Hoge Raad aan. De Raad schreed binnen. Twee der leden hadden een bontrandje om hun toga en dit verschaftte dit hoge college een extra indrukwekkend aanzicht.

Een employe achter een lessenaartje kondigde als een soort voorzanger aan wat er gebeuren ging. En daarop las de voorzitter in snel tempo voor, wat de Hoge Raad er van dacht. Toen hij een stuk of wat papiertjes had gelezen was het klaar. Het Recht had gesproken.

In dit geval had het gezegd, dat je er beter aan doet om maar niet te gaan staken, want meestal loopt het mis. Het mag niet, Themis wil het niet hebben, tenminste gewoonlijk niet. En wij hebben zojuist gezien, als die haar zin niet krijgt komt er bonje. H.H.